

ბურჯი ეროვნებისა

1996 წელი 7(12) ოქტისი ● BURJI EROVNEBISA ● შპსი 40 თბილისი

ოქტომბერი

«დედაენა» 120 წლისაა

«დედაენა»

გამოცემა «წიგნების საზოგადოებისა».

ლევა ენა

პირველი ნაწილი

ქართული ანბანი

პატარა მოთხრობებით, ლექსებით, აღწერებით და დღეებით

ავტორი: სარწმუნოების ქართველთათვის

სუბეგნილი

მაკობ ზოგენბაშვილის მიერ

ოცდამეცამეტე გამოცემა, მრავალი სურათით და დღეებით.

ფასი ორი შუნი, უფასო სპირა შუნი.

თბილისი

ულან-ბატორ, სტამბა ს. შიხიბუბიას, მისკოვ. ქ. სკ. ნაბ. № 6. 1912.

ჩვენი წიგნი, ჩვენი დედა,
ჩვენი ენა ქართული,
ვარდნაბაში ფურცელი,
ჩვენს ურმობაში ჩართული!
დედის ძუძუ მეორე,
სიყვარული პირველი,
ჩვენს აკვანს შემომჯდარი,
მგალობელი ფრინველი.
იაუნანის ნიავეში
ჩვენს ყურთან რომ გაისმა,
ურმობა რომ გვისურნელა,
როგორც ბავი შაისმა.
ტკბილად რომ გაგვიხარა
ჩვენ ბავშვობა ბეჩავი —
შავი კაბით გაზრდილებს,
გახუნებულ ღუნაქით.
ჩვენი წიგნი, ჩვენი დედა,
ჩვენი ენა ქართული,
ოქროსხმიან სიმებად
გულში ამოხდართული!

საქართველო

სამხარეო ცხოვრება

ხელის ნამოცონი

დღი ივანე ჯავახიშვილის სახელი ბავშვობიდან ჰქონიდა. ნათესო კი ის პირველად უნივერსიტეტში, ფილოლოგიური ფაკულტეტის მეორე თუ მესამე კურსის სტუდენტმა ექნა.

მეზვედრა მოულოდნელად იყო „ივანე ჯავახიშვილი“ ანუ „ივანე ჯავახიშვილი“ — გაიხსნა ვესტბოსულში. სპინდლად დავისებურად მიდიდა შავი, კარგად მოკრეპული კოსტუმი ცუცკალ ზღვში ქუდი ექვანი, მგორები — პარტეტული, საშუალო სიმაღლის იყო. მოძრაობდა სხარტად და მსუბუქად, რაც ჩემთვის სრულიად მოულოდნელი იყო. წელს, მძიმედ მოაწოლი შეეფა ნარმოცონად...

ახს შემდეგ ივანე ჯავახიშვილი ჰერეფერ მანასეს ევფილიბი, მას ვეღო ლექსის დაწერას უბრძანებდა — საჯარო იტყუებოდა ის, თუ მხოლოდ სტუდენტობის გამოეყოფილი.

ერთ ლექსში ივანე ჯავახიშვილმა, სათანადო ენობრივი ანალიზის შედეგად, იფარება რომ ბაღას, რომელსაც „გორის-სივას“ ეძახიან, სხვა სახელი შეიძლება ჰქონიდა და დასახელება მის მიერ ნაყარადევი მერე სხელი.

ზაფხულს არადეფენებზე ტყობულში გაეცემებოდ, სადაც მაინც ჩვენი რეულის ცხოვრობდა. იქაურებს ვკითხე, ოკრისაში აი, ამ ბაღას რას ეძახიან-მეთქი. მოიარაფს, მაგრამ მერე ვუთხარს მის შემდეგ მინც ამისათვის სწორედ ის სიტყვა, რომელიც ივანე ჯავახიშვილს ჰქონდა ნაყარადევი გორისთვის სწონი-ბაღ.

ესაღია ვაჭარბაღ... არადეფენი დაბიარდა. შე მოდგმა დედაც. დაბერული დიხისში. დანყო შეეადიფობა. „კლე“ დიდი ივანე ჯავახიშვილის ლექსშიც ვარ. ევლავ არ ვი-ყო, როგორ ვუთხარა... დიერეც ბაღასის სახელი რეულის შურ-ელენზე... ლექსია დაბიარდა. ბატონი ივანე სწრაფად გამოყო-და აუდიტორიად. დაფედენე შევინე და დალდეფენი დაბ-მეუღლა შეადიფო შურცდო, რომიშეფიც ბაღასის ოკრის-ბი სახელი ეწერა, ცოტა სწო-ბორი. და, მეორე, რადაც განმ-

რტბასავით ეუთხარა... ხელი ჩამობრუნდა მიდობას მოიხრა.

ეს ხელის ჩამობრუნება და კლდე ერთი სხვა... ჩემი ხანგრძლივი სიყვარულის მინდობის არის ის ვიღო, რომლის მსგავსი მე სხვა არა მიმიღია რა...

„მიწისძვრა“

1940 წლის 18 ნოემბერია. გვიფე, რომ ხელბუნების მუშა-ვა სხელში იმ საღამოს ივანე ჯავახიშვილი საჯარო ლექსის წაკითხვად ვიოცერე, გვეფელი ლექსის (მეფაგომში ცნობილი არსიბტი, პროფესორი ალექსი ლესიაშვილი) და ლექსის ერ-

შხირა მოგონებანი

თად მოვისმინე-მეთქი. ასედაც მოცეტი — შურცდობის ცა-ბტში შეფურე მას და ორეფენი ივანე ჯავახიშვილის მოსახმუნად გაეცემარეც.

დარბაზი ხავეც იყო. ჩვენ დასავლეთი ორად ვეფელიდი დარბაზის მარცხენა მხარეს დავ-სხელი, მესამე რიგში. ჩვენს ვერეფი ივანე ბატონი გიორგი წერეფილი, ვერ ბატონი გიორგი ივანე, მერე — ალექსი ლესიაშ-ვილი და მის გვერდით, მარცხ-ვლი — შე (ორეფი ბ-ნი გიორ-ვის სტუდენტობა ვიფიდი, არა-ბელ ენის გაწაიფიდა...).

სვენზე ბატონი მაგედა და სკამი იფა. ივანე ჯავახიშვილი, შე კოსტუმი გამოწოვილი, მარცხენა მხრიდან შემოვიდა, ის დიდი ენის მგუფი თვახიზიად მიესალმა. დარბაზი ტაბოი შეე-ტრა მსოფმა გახსნა ენის, ის-ტრისი და მიტევილური კულ-ტურის ინსტიტუტის დირექტორ-ის მოადგილედ, დოცენტმა ელ მაცხაიარისმა.

ბატონმა ივანემ პორტფელ-ლიან ბატონი მაგედას ვაწერე-ლი მოხმუნება აბილო და დი-ნყო ლექსების კოფეც. მასათხ და თხოიმეტ ნუის კოთხობ-ბა თავის უქანსკრულ ლექსებს ივანე ჯავახიშვილს. ლექსათხ ლაბარკა იყო ამბინადიფეჯი-ანზე. ივანე ჯავახიშვილი კი-თხოლებდა დამბაღმწერლის ტექსტს... (ს. გორსენბი). — ქალური მისი დენვა და დი-ბეჭედიან.

უცხად შესის რადაც და-

და, მაგრამ შემბარუნებელი, შე-ხეარაკი ხმა... „მინისტერა“ — გამოელვა თავში. მარჯვენე და-რბაზის კოფეხში, პირელ რიგში მგუფილი მუხუხუხის ხანში შეყ-ელი თინამოცონი — ლუბანითე ფეხზე წამოიფადა გვირიათი „მინისტერა“ „მინისტერა“ ჩვენს გვერდით მგუფილი გიორგი წერე-ფილი დამბელი წინ გადიხარა. ალექსი მოწონებელიც თხ...

ეხედვა: ბატონმა ივანემ თავი დახა-რა მაგადანზე. შემდეგ — უქან გადიარა, გადიხარა...

მთხედა: ეს დიდი და შემბარუნებელი ხმა მას აღმობხა ასე ძალუ-

მაღ... სვენზე ავკი შენიდა აიჭ-რა. ის პირველი მიგუფიდა თავის დიდ გეწადლებულს...

განადა იყო... აღარ გვეფადა დიდი ივანე ჯავახიშვილი.

მაინც არავის გერდოდა მოშედარის დაეფერება...

ისმინდა ქუნი ნადალა ჯავა-ხიშვილის უმწიკი და განწარუ-ლი.

„მსოქიო მსოქიო“

ექსტეიოლში ვიფეფი... ვე-ლდეფი რადაც... დარბაზიდან დაფიფილური გამოიფადა ბ-ნი არბოლდ ჩიქობავა: „ფარდერიმ ვანდერი“ — იხსიდა... ვერაფერ ვანბრა, ვერც იფე მფეგომი მ-ის მეგობარი ბ-ნი ვარლამ თო-ფერიკა თიფად გაიქცა ცნობილი შეყარალის მოსახმუნად...

ხანმოხუცელმა სხვენზე აღერ ივანეს და ირწმუნეს ჩვენს თავს დამტეფარი უფერე-რება დათიფერი ენის მოხუცმა დექტორმა ფ. ნიგაიარა და — გაოადიფო... გვირათხ...

სახარადო დაბმარების მან-ქნითი ნაყარეფი...

ვაოცნებელი მიფიდილი. არ შეყაროდა ჩემს თიღარს მოშედარ-ის უტეფერებისა. ტყობილიან ჩამოსული დედას ეუთხარი — რადაც ასეფი მიფადა, არავის უთხრა, იქნებ ცუცებენ-მეთქი...

მერეც დელს ვაჭეფიმა და მარწმუნეს მომხმარის სინამე-ფელი...

დაფეც ივანე ჯავახიშვილის დაყარალის მძიმე დღე მშინი ამინდი იყო.

ურეფისიტეტის ენო და მი-მდებარე ქუჩების სვენც იყო მფე-მარე აღამინებო...

თინა თიარეარი (ახლა ცნო-ბილი ეთიარეარი, პროფესორი...) და შე ურეფისიტეტის გვერდით კიბეზე ვიფეფი...

ივანე ჯავახიშვილი შეწოდა-დნს გამოსახული მოუცეფიფენს პროფ. გიორგი თხელიდას სწორედ გიორგი წონათხე, პროფესტორი ვ. ზაქაბერიძე, ვეფელასავის კარგად ცნობილი იოხბე იფეფაშვილი... ოჯახის წე-ერეფი... ბაღისწი ვიღოფიმა მოქუნიდა პროფ. ალექსანდრე ვარლამიძეს...

ენც ეტყვის გამოსახიფარი სიტყვას შილდა წიუცხომე აქ არ არის, — წუნებელი...

გამოსახიფარი სიტყვა პროფესტორმა ავკი მანამც უთხრა.

ბატონი ავკი არ იყო მქუჩე რმეტველი, მაგრამ დიდი მინა-განი მოყარალისა და ბატკიფე-ცხობი თიფეფადა მისმა სიტყვა, სახედაც სურეფიარობის და უზო-ნი წუნბლით გამხიფისწუნებელმა, ვეფელას ერთხელ კლდე გვერდ-ნობინა — ვინ დაეყარეფი, ვინ დაეყარეც საქარეფილო, ქარეფ-ლოხან.

მოცეფამბმირა მოცდო ოფე-ცილოლური სიტყვილი საყარეფიო ავაფეფიის წარმომადეფენელმა...

მოცეფამბმირეს მესობლებ-მა — აფერბიფენისა და სომე-ფის მესინერეფისათხ ავაფეფიის წარმომადეფენელმა...

გამოიფადა მწერალი და დრამატურგი შილდა დიდიანი. მნს თავისი სიტყვა დაბიარეც ცნობილი გამოფიფი...

„მამაე ვიყო, მამამ სიტყვი, მამამ საყუე მისკან ქუნი-ლი...“

ხაღმი წელა ილხეობდა... იმ დღეს ურეფისიტეტის ცნოში ჰვერი გვიან დაქმნედ დარ-ჩა...

წინასასწავში

თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწი-ფო უნივერსიტეტის პროფესორი

აბიტურიენტის ფურცელი

ვეთა მნიშვნელობები, შიდა ცვლადები“ (ა. ფოქიძე). როგორც აღვნიშნე, სიტყვა აუცილებლად აღნიშნავს ორ მხარეს: რაც უნდა აღნიშნოს (ესაა აღნიშვნა) და რამაც უნდა აღნიშნოს (ესაა აღნიშვნელი). მაგალითად, სიტყვა შუბლი ერთობლიობაა აღნიშვნისა (სახის ზედა, თავდასხმეთა ნაწილი) და აღნიშვნელისა (ბევრკომპლექსი შუბლი).

შესაძლოა ერთი აღნიშვნისათვის ერთი აღნიშვნელი იყოს გამოყენებული (სახის ზედა ნიღბს შიბლი შუბლი კადმის-ციტაში, მაგრამ ხშირია სხვაგვარი ვითარება, როცა ერთი აღნიშვნის (ანუ ერთი მნიშვნელობის)

ლი გრძელ— მოკლე; ძველი— ხელდა და ა.ბ.

სიტყვა შეიძლება ვიხაროთ როგორც თავის ძირითადი ანუ პირდაპირი, ისე — გადატანითი მნიშვნელობით. მაგალითად, ზედა სიტყვის პირდაპირ-ძირითადი მნიშვნელობა „ილაშ წელს დიდი მასა“, სულხან-საბას განმარტებით, „შესარჩებელი წყალია“; მაგრამ ეს სიტყვა ხშირად იხმარება გადატანითი მნიშვნელობითაც: აღნიშნავს „დიდ რაოდენობას“, „უზოგადას“, „უმაღლეს“.

შეიძლება ასევე იყოს „შეიძლება“ საპირის იგი ელლი...“ (პირდაპირი მნიშვნელობა)

გრძელად

მნიშვნელობის განსაზღვრის მიზნით, აბიტურიენტს უნდა შეეძლოს დაიხსენოს (მოუხედავად, ტლანდი), სახ (დასუბრტყელი ცეცხლი), ცხვარი (შეშა), წყნარი ადამიანი და ა.შ.

სიტყვის მნიშვნელობის გადატანის შეიძლება დაიკარგოს მისი თავდაპირველი მნიშვნელობა და ენაში იგი შეიკრულ მნიშვნელობით დარჩეს.

მაგალითად, შესვეული ისე ითვე სპეციალური სიტყვა იყო, როგორცაა, ციკლო, გუთნის-დედა, შესვეული მოთავს მოსკოვში, ასევე ვაჭრები ნიშნავდა (იგი შინის საცდელი ყანას თუ ვეფხის ნივთს, რომლებიც მისი მუშა ერთ ვერცხვს იშუშავებს ბუნის, თორის, ბარცის, მეს, თიბეს... დროს). ამგვარად ეს სიტყვა მხოლოდ გადატანითი მნიშვნელობით იხმარება რამაც საყენის ნაშრომებსა და შეიკრულ აღნიშნავს.

ასევე ერთი (გადატანითი) მნიშვნელობით იხმარება აღორძინება — ზედალად განვიარება, განსაზღვრება, აღრცელება და ა.შ. მნიშვნელობის შენარ-განვიარება (ა. ფოქიძე).

ამგვარად, სიტყვა მნიშვნელობის მქონე ბევრკომპლექსი, რომელიც შეიძლება ვიხაროთ როგორც პირდაპირი, ისე — გადატანითი მნიშვნელობით.

13. სიტყვა, მისი პირდაპირი და გადატანითი მნიშვნელობა

სიტყვა არის მნიშვნელობის მქონე ერთობიანი ერთეული. ავიღოთ, მაგალითად, შიდა ესაა ხაზი ბავრის (ანუ ფრანგის) გრაველი თამაშისფერობა (შეი), რომელიც, სახას განმარტებით, „არის ადგილი მალღობ და ცივი“ (შეი); ამა, რომელიც იმეც — „ცრუს შეიკრულ ბავრებ — სხვა თამაშისფერობით და მნიშვნელობის სხვა აქვს“.

სიტყვისათვის აუცილებელია ორი მნიშვნელობა და მნიშვნელობა. ამიტომ ამსობენ, რომ სიტყვა არის მნიშვნელობისა და მნიშვნელობის ერთობლიობა.

სიტყვას (სხვადასხვა ფილ-სახისობის) მნიშვნელობის რამდენიმე დარგი სწავლობს ბევრ მხარე ფონეტიკის ინტერგრაციის (სფრე) მექანიზმის, ბევრას ნიშნებს, სიტყვის ფორმა-მორფოლოგიის (სტრუქტურა, მორფოლოგია, ალტერატივი) — მოძღვრებას. სიტყვას უროლოგიის საკითხებს სიტყვის არცხე (ბერძნული „სიტყვის“ შედეგის ნიშნებს). ხოლო სიტყვის მნიშვნელობის შესწავლის მიზნით ლექსიკოლოგია შეისწავლის სიტყვის მნიშვნელობის სემანტიკოლოგიურ (სემანტიკის) სწავლობს, მაგრამ ლექსიკოლოგიის ინტერტიკის სფერო უფრო ვიწროა. ლექსიკოლოგია მხოლოდ ლექსიკონ ფორმს შეისწავლის, მის შეიკრულს და დინამიკის, ხოლო სემანტიკის (სემანტიკის) სავანია მხოლოდ სიტ-

ქართული ენა

გამოსაბატავად რამდენიმე ბევრკომპლექსი (ბევრკომპლექსი) გამოყენებული. მაგალითად, ფანჯარა და სარკმელი ერთი მნიშვნელობისაა, სიტყვა კი ორივე იმეც სიტყვებს, რომელიც იმეც და იმეც მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ განმარტებით არიან ბევრკომპლექსი, სინონიმური ენობა (სინონიმური) ბერძნული და „თანხმობის“ ნიშნებს, ე.ი. ერთი და იმეც საგნის მეორე სახელები. სინონიმები, მაგალითად, კომპი და ზიბა, თამაშები და ლუფანი, ბეჭი და უმარკა, პანია და პატარა და ა.შ.

შესაძლოა სიტყვები ერთსა და იმეც ბევრკომპლექსი შეიკრულ, მაგრამ სრულიად სხვადასხვა მნიშვნელობის მქონე იყოს. მაგალითად, ბარი შეიძლება აღნიშნავდეს 1. დასოდას, ნაკრები ადგილას; 2. მომარტო ვეჭრების რკინის იარაღს, რომელიც ხის ტარზე დამკრებელი და მინის ჩასატრე-ვახამებლად გამოიყენება; 3. დიდი ტანის, რამე ფერის მტაცებელ ფრინველს, უმარტების გვეჭრებს; 4. ერთგვი რესტორანს, სადაც (ფრანგულ) ფეოდალ შეიკრულან სახელს-სახელებს; 5. ატმოსფერული წნევის საზომი რეოლოგი (ძველი) ამგვარ სიტყვებს, რომლებიც ერთნაირად ეწოდება და გამოიყენება, მაგრამ სხვადასხვა მნიშვნელობა აქვს, ომონიმები ეწოდება.

ენაში გამოიყოფენ ანტონიმებსაც, ანუ ისეთ სიტყვებს, რომლებიც საპირისპირო მნიშვნელობისაში არიან. ასეთებია: დიდი — პატარა; სიკეთე — პიროტება; მალაღობ — დაბა-

და, აშვიდია ზევი დილა, ზედა სხიარული სიყვ...“ (გადატანითი მნიშვნელობა)

შეიძლება დავასაზღვროთ სხვა მნიშვნელობის გულისხმობა პირდაპირი მნიშვნელობით „მოკლე ხელის მოქმედ“ აღნიშნავს, გადატანითი მნიშვნელობით კი — „აჭირბრუნა“, „ღარიბი“; გული სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობა ეუროპული ორგანოს აღნიშნავს, რომელიც რამდენიმე შეიკრებებით ამოიარება სისხლის მარტებში. გული სიტყვა შეიკრება აღნიშნვის სფეროდ რის, სამე შეიკრება ნაწილი (ქიმიკის) გული კვერცხის გული— გადატანითი მნიშვნელობის გული აღნიშნავს ვეფხის მნიშვნელობას, შიკარ ადგილს (თბილისის საქართველოს გული), აგრეთვე ცენტრს, წყაროს, საწყისს ადამიანის შინაგანი, სულიერა და კონტრეტი ცხოვრების, როგორც ქართული ენის განმარტებისათვის ლექსიკონი ვეჭრებს, ამ სიტყვით აღნიშნავს ადამიანის ფიქტურის ცხოვრების სხვადასხვა მხარე ცხოვრების, ვიწრობის, ვერაღებდა— გული მოუღებდა გული დასწავლა, გული თანადგება, გული აუღებდა, გული დაუფლო, გული დასწავლა და ა.შ.

ველი პირდაპირი მნიშვნელობის ტერმინოლოგია, გადატანითი მნიშვნელობით — პიროტი, პიროტი ადამიანი ვარჯიარებს, ვარჯიარები მნიშვნელობით ნიშნავს „ისე მღერის არის ვარჯიარები“ (ლომინი), რომ ფრე შეიკრული აქვს (შეიკრულია ამ გათორებელი) ცხოვრება“. გადატანითი მნიშვნელობა კი ასეთია: დიდი სიტყვა აქვს.

14. სიტყვის მნიშვნელობის ცვლა: მნიშვნელობის გაზარტობა და მარტობა.

ენობაში, რომ დროთა განმავლობაში ენა იკვებება შეიკრულს ენაში არსებულ სიტყვას შეიკრულს თავდაპირველი მნიშვნელობის რამდენიმე ამგვარი სიტყვის შესახებ უნდა ვეჭრებოთ საუბარი (ლავი, მუცნური, ცხელი დარი, მუცნური), რომელიც ძველ ქართულში სხვა მნიშვნელობისათვის იყენებდა ვეჭრებო სიტყვებს; აგრეთვე ძველ ქართულში ნიშნავდა დახას, სიფხულს, ყანას, მინას... ამგვარად აღნიშნავს საფუძვლიანი სიტყვებზე დიდებს ძალაში განსხვავებული მორცის, სფხულის, ტანის, სულის, ბუღის, ტყავისა, მუცნის, ორგანიზმის... მნიშვნელობის გრძელად და ძველად (ვაჭრების ერთი გრაგულ ნაწიხელის შე-

(გრძელდება დასრულები იხ. „აბ“ №2-6)

აბიტურიენტის ფურცელი

შეზღვევა

სახე ნაიჭი: ახალი ფი ნილია დღე, ქართველი მხედრი პასაკია სრულსრულიად გუბიათა შიგნით და სულია უფრო, ამჟამად კი მუდგის ადამიანის სხეულს აღნიშნული მითითებით.

სტატუსი — მნიშვნელობა (მნიშვნელობა) კარგად ცნობილი ძველ ქართულად იგი დასვს, განმარტება ნიშნავს. სიტყვა პატივი რომ სახელად აღნიშნავდა, კარგად ვახსოვს იმვე ატყობილობის ცხოვრებასთან: ან პატივის ქმედება და პატივისგან გუბნის. შეიძლება ან ფიციანობისა და ვაჟიანობისა არის სიყვლილი შენ ჩემს ბიჭად უნდა ვგვიჩი, მით რომ დამხმარ ტორილია, შემოქმედის ცხოვლია უნდა. — უნდასამაილი ავიანდის (წუ გვიჩი, რომ სიყვლილი ჩემთვის ტანჯვა უნდა).

კუბი დღეს მოკლებულია ჩასაკლებელი უნდა, ძველად კი მის რამდენიმე მნიშვნელობა შეიძლება აღნიშნავდა ფარდისა-ქარნლი სახეს, სამართლიან, ტანტრეკსა. პატივი უნდასამაილი ნიშნავდა, შედეგი — დღის, მიწის, ასობრავდა. **მღარი** — თამბაქ, ზღობის, ცეცხლი. **სანაკვარი** — საჭმელს (ამჟამად იგი სანატრელს, სასურველს, სასიამოვნოს, სასარბელის ნიშნავს). სიტყვითა მნიშვნელობის ცვლილება დაეკავშირებოთ ზედა საინტერესის აღმუშავებში, უნდა ვეცნობოთ ილია აბუღაბის აბული ქართული ენის ლექსით.

სიტყვის მნიშვნელობა შეიძლება ვაგვიანდეს ან პირიქით, **დავიწროვდეს**. მნიშვნელობის ვაგვიანდობის მაგალითია **რეალი**, რომელიც თავდაპირველად რვა ფურცელსგან შედგებოდა კონსტანტა, შემდეგ კი აღნიშნა რეალისტობა, განმარტება რეალისტობის კონსტანტა. **ფურცელი** ცნობილია.

სახეიანი ძველ ქართულში აღნიშნავდა ცხოვრება ვიროსა, ვიროსა. დღეს კი სიტყვა შიშლიდ ენის ნიშნავს, ე.ი. სიტყვის მნიშვნელობა დავიწროვდა.

ის, რომ **შეიანი** ზემოწმულად შეის ნიშნავს (სანდრად კი შიე სიხიე გამოიყენებოდა; დღეს კი ამ სახელწოდებით სხვადასხვა ფერის სანარ სიხიე-სიხიეების ხაზზე (წითლად, წყურად, ლურჯად) მნიშვნელობის ვაგვიანდობა, ხოლო **ხტე**

დენტი რომ ლათინურად სურთოდ მიიხაზეს ერეკ, ამჟამად კი შიშლიდ უნდასამაილი სიტყვის მნიშვნელობა აჩვენებს, — მნიშვნელობის დავიწროვება.

გამოთქმული მოსარბება, რომ ვიროს მნიშვნელობის სიტყვად შიშლიდ საკუთარი ანუ ცალკე სახეებისა და მოვლენების სახელები შეიჭრით და არა მოვლენათა და სახეთა კლასების სახელები (ბ. ფორმის) ამ თვალსაზრისის მიხედვით, ბორცობი, სიხიე, სანდრადი — როგორც მნიშვნელოვანი წყობა — მნიშვნელობის ვაგვიანდობის მაჩვენებელია; მაგრამ, როცა ვეცნობის სახელი, მაგალითად, ია, გუბნავს ადამიანის საკუთარ

ქართული ენა

სხვა სიტყვად ეს მნიშვნელობის დავიწროვება.

შეზღვევა სიტყვის ვაგვიანდობის სრულად საინტერესო მნიშვნელობის (ამას პოლიარსიკი-აბუღა უნდა ვეცნო). მაგალითად აბუღა უნდა ვეცნოთ იდეების სიტყვა **ვამაკი** (საბანა, ავი სული) დღესი დღის დღეების შემოხედება, როცა მის სახელწოდება მხარობდ ცდილი ვამაკის მიხარის (მოხედვით, შე ვამაკი). სხვა მაგალითი სიტყვა **ღამიანი** აბუღადან მომდინარეობს. დღეს მას დავიწობი მნიშვნელობა აქვს, თავდაპირველად კი უნდა ვეცნოთ მნიშვნელობის ფიციანობის ვიროსამაილი „ვიროსამაილი“ (ვიროსამაილი) ძველ ქართულში შერბობის ძველი, XI საუკუნის საბასელი პოეტის — გორგანის პირის პირადი ბარგმანი) ემპიკობის, სიხიე, ფიციანობის მნიშვნელობისა ნიშნავს (ფიციანობა აბუღად). **შეიწმინდა**, „სიხიე-სიხიე“ სიტყვის ვაგვიანდობის რიგის ვამი ამ სიტყვად ვაგვიანდობა აბუღადობის მომდინარეობა. **უფრო** — „ამობლობის“, „სიხიე-სიხიე“, კონსტანტა. ეს კარგად ჩანს „ვიროსამაილი“, არ ვიწმინდა შეიწმინდა მისი მხედრული **სახელწოდება**, ე.ი. მოსახელადე. ამ კიდევ ნიშნავს მის დავიწმინდას კონსტანტა, **ღამი-რობა**. ამ **ღამი-რობა** აღნიშნავს ნიშნავს სიტყვით, ფიციანობის მის სიხიე-სიხიე მნიშვნელობა აქვს (ბ. ფორმის).

15. დიქციონარიანი, იარაღიანი, ნოღობიანი, ბარბაროზიანი.

ენათ არსებობს სიტყვები,

რომელიც ამ ენაზე მოღსარაკე ველო აბუღადი ნიშნავს. მის საკუთარად მნიშვნელობა ლექსით უნდა ვეცნოთ ასეთია ქართულიაობის დღე, მამა, და მამა, დღე, და, საღობი, დღე (ე.ი. მინა, წყლი, დღე, სახლი და ა.შ. მაგრამ ენის ასეთი სიტყვები მოპოვება, რომლებიც შიშლიდ ამ თუ ამ კუბის მხედრული სიტყვების ასახიანობის. ესაა დიქციონარი ლექსით.

ჩვენ ვიწმინდა ქართული ენის დიქციონარი (16) დიქციონარი (ანუ კოლა) აქვს თითოეული მათგანი უმარავი თავისებური კუბის სიტყვა. ამ თუ ამ დიქციონარის დამახასიათებელი კუბის სიტყვის, გამოიჭრება ან

სხვა მოვლენებს **დიქციონარი** ენობის ნარკოვადევი დიქციონარი ლექსით ნიშნავს (ქართული დიქციონარისთვის საგანგებოდა შედგენილი და გამოცემული ლექსითობის).

მისთვის ქალაქიანი ქალაქის სახელით სახელწოდება; ვაგვიანდობის ნიშნავს (ესე, ესე, მისიზის ნიშნავს თუ ვიროს სიტყვა **საქართველი** აღნიშნავს ბავშვის დაბადების დროის დღე-ღამის; ფურცელში სიტყვის **ხილი** ლინის მნიშვნელობა აქვს; **ხილი** დიღავს (ესეის) **ხეხე-რა** აქვს; ვაგვიანდობა **უფრო** კომბა და ა.შ.

შეიწმინდა ამ თუ ამ კუბის სიტყვის ნიშნავს სიხიე-სიხიე ბიჭის ენის, ცალკე კუბის სახელებს და რამდენიმე მხედრულ (თუ არსებობდა) კუბის იმპიკობის, მაგალითად, **ხეხე-ხეხე** და თუ ვიროს იმე ვაგვიანდობის მნიშვნელობის კუბის-სიხიე-სიხიე და ანგლოზობის ნიშნავს **კახე** ნიშნავს თიხის, ცდივის, ხეხე ვაგვიანდობა და ქართული მნიშვნელობა **დღე-ღამე** ჩასუქებლის, ჩამკვეთების მნიშვნელობით. — დიქციონარის რა-ფორ (როგორც, **შამიგანა** (შე-შამიგანა) **გაკონა** (გაკონა) და ა.შ.

დროის ვაგვიანდობის იყენებს მის ლექსით შეიწმინდა-ლექსით მის შეიწმინდა მოსახელის სიტყვის და გამოიჭრება, საბავაროდ კი დავიწმინდა ხეხე-ხეხე უფრო შეიწმინდა სიტყვა და გამოიჭრება მაგალითად, თანხედროდ ქართული იღარ იმ-მარტა ტრიალი (კრე). **შენ** (ესე შეიწმინდა (მაყვი) ვაგვიანდობის, ვაგვიანდობის (ესე, ვაგვიანდობის) **სიხიე** (სიხიე-

ბა, კომპლექსი, განმარტება) შე-**შეიწმინდა** (სიხიე-სიხიე) და **ჩაიწმინდა** (სიხიე-სიხიე). თანხედროდ (სიხიე, თანხედროდ (სიხიე, თანხედროდ) და ა.შ. ანგარ მო-**შეიწმინდა** მნიშვნელობა გამოიჭრება სიტყვის გამოიჭრება ან ვაგვიანდობის **არქივიზი** ენობა (არქივიზი) ბერძნულია ძველ ნიშნავს).

როგორც აღნიშნული ენათ შეიწმინდა არა შიშლიდ დიქციონარის არამედ ვაგვიანდობის ახალი სიტყვის და გამოიჭრება ჩვენი იტორის ვაგვიანდობა სიხიე-სიხიე შეიწმინდა ლექსით უნდა ვაგვიანდობის (სიხიე-სიხიე), „სიხიე-სიხიე“, „სიხიე-სიხიე“, „სიხიე-სიხიე“, „სიხიე-სიხიე“, „სიხიე-სიხიე“, „სიხიე-სიხიე“ და მრავალი სხვა, რამდენიმე აბუღადი ნიშნავს არა სიხიე-სიხიე, არამედ ვაგვიანდობის ახალი სიტყვის და გამოიჭრება სიტყვის ვაგვიანდობის ნიშნავს **ხეხე-ხეხე** ენობის (ხეხე-ხეხე) „სიხიე“ აბუღადი ნიშნავს; „სიხიე“ — სიტყვის).

ენათ, **საშეიწმინდა**, იხილი სიტყვის და გამოიჭრება შეიწმინდა შეიწმინდა, რომლებიც სრულად შეიწმინდა ენის სიტყვის ნიშნავს იმნი შეიწმინდა ხეხე-ხეხე ენის ნიშნავს მიხედვით, შეიწმინდა უფრო ენის სიხიე-სიხიე ვაგვიანდობა ახალი სიტყვის ბარბაროზობის ენობის (ხეხე-ხეხე) აბუღადი ნიშნავს უფროს ნიშნავს ძველ ხეხე-ხეხე და რომელიც სიტყვის ნიშნავს ამ სიტყვის პირად ვაგვიანდობა. ვე-ლური აბუღადის მნიშვნელობის მამსაბუღად ბარბაროზობის ენობის სხვა ენის სიტყვის ვაგვიანდობის სიტყვის და გამოიჭრება ბარბაროზობის, მაგალითად: **ხაიმი** (ესე-სიხიე), **ხეხე** (ესე-სიხიე), **პოლა** (ესე-სიხიე), **სიხიე** (ესე-სიხიე), **აბუღადი** (ესე-სიხიე), **ფიცი** (ესე-სიხიე), **ესე** (ესე-სიხიე), **კარაკე** (ესე-სიხიე) და მრავალი სხვა.

ბარბაროზობის ანგლოზობის ენის მათი ნიშნავს ვაგვიანდობა და ენის მიხედვით დიქციონარის მნიშვნელობის მოსახელის მნიშვნელობის ბარბაროზობის ნიშნავს (ესე-სიხიე) — დიქციონარი (ესე-სიხიე) ვაგვიანდობის ნიშნავს (ესე-სიხიე) და მათი ვაგვიანდობის საბავაროდური ენათ დავიწმინდა.

(სიხიე-სიხიე შეიწმინდა) **სიხიე-სიხიე** **სიხიე-სიხიე**

„მე და ღამე“

თუ შემოქმედს საკუთარი ნაწარმოების შესახებ თუნდაც მცირე ჩანაწერი აქვს დატოვებული, ბუნებრივია, ამ ჩანაწერს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ლიტერატურის მკვლევანსა თუ რეგიით მკითხველსათვის. ცნობილია რომ გალაკტიონს თავის რამდენიმე ლექსს შესახებ მცირე ჩვენება დაუწერია.

ეს რეცენზია, ცხადია, მნიშვნელოვანია და მკითხველს რაღაც საკითხების ანალიზისას ღიად ეხმარება. მაგრამ აქვე უნდა გავიყოფილიყნით ერთი გარემოება.

რაც უნდა პარადოქსულად აღვრდეს, გალაკტიონი, რაც შემთხვევაში, საკუთარ ლექსებზე მსჯელობისას ამ ლექსების დათარღობისას, შეგნეზულად ჩქაზალეს სიმართლეს. ამ ფაქტს კი თავისი მიზეზი ჰქონდა. აი, რა: როგორც ცნობილია, მკვლევარნი გალაკტიონ ტბობის შემოქმედებაში არ ჰგრიოდს გამოყოფდნენ. დამკვლევებელი იყო აზრობი რომ თავის მოღვაწეობის პირველ ეტაპზე გალაკტიონ ტბობე სიმბოლისტი იყო. 1921 წლიდან, ანუ საჭარბველში საბჭოთა ხელისუფლების შემოჭრის შემდეგ კი, პოეტის შემოქმედებაში თითქმის იწყება მცირე ეტაპი — რეალიზმისა და მერმე სოციალისტური რეალიზმის ხანა.

სიმბოლისმის ხსენებაზე საბჭოთა ხელისუფალნი ცოცხად არიდნენ, რადგან სიმბოლისმი მათთვის ლიტერატურის იდეური გაზრწნა, ბურჟუაზიულ-დეკადენტური მიმდინარეობა იყო. სოციალისტი მწერკლსათვის კი სიტყვა ბურჟუაზიულის, ამ დეკადენტურის, ვინებეთ სიტყვა ჰესილისტურის მისადაგება ახალ დრო-

ში სახეირო საწვე არ გახლდათ. ამიტომ, ჩვენი ცისფერანწე-ლუბი 30-იანი წლებიდან გასავგები მიზეზების გამო უკვე თავგამოდებულნი ამტკიცებდნენ, რომ სიმბოლისმის სენი მათ კარგა ხანია მოიხადეს და რომ

გალაკტიონ ტაბიკის შემოქმედება

ღისნი სოციალისტური რეალიზმის ერთგული მიმდევარნი იყვნენ...

აი, ეს გარემოებაც არის გასათვალისწინებელი, როცა სიმბოლისმის შესახებ გალაკტიონის გვიანდელ ჩანაწერებს ვკითხლობთ.

მე და ღამეც ერთ-ერთ სიმბოლისტურ ლექსად იქნა მიჩნეული. პოეტი გასავგები მიზეზის გამო, საჭიროდ თვლიდა, ეს ამბავიღებუა უთარგუო. ამიტომაც თითქმის ოპონენტს ეკამათებდა, გალიზინებელი წერს: ამისმი თ არა ამ ლექსში სულიერი სიმტკიცე ახლავარბობის, ამისმი თუ არა შგ საიდუმლოების დაცვის ფაქტო შეიძლება ითქვას, რომ პოეტი შეგნებულად აუბრამოლებს საკუთარი ლექსის სათქმელს. ოღონდ სიმბოლისტობას ნუ დასწამებენ და ზუსდი არის აღიარებნი ამ ლექსში ახლავარბობის სულიერი სიმტკიცე და საიდუმლოების დაცვის ფაქტა გამოხატული.

გალაკტიონი მისტიციკუების ოსტატი იყო. ამ დაწვევილი ორი პერიოდის შეკონინებით შეწუხებულს, ხშირად დასტურებია, მეტი სინათლე შეტრანა სიმბოლისტურად მიჩნეული ამა თუ იმ ლექსის შექმნის ისტორიაში, რაც იმაში გამოიხატებოდა, რომ საკუთარი ნაწარმოების შექმნის იმპულსად რევილუციასთან

და რევილუციონერობასთან დაკავშირებულ ფაქტს დაასახლებოდა ხოლმე. აგონდა, ამ ფაქტს სიმბოლისმთან რა კავშირი შეიძლება ჰქონდეს. ასე მოიქცა მე და ღამეც შექმნის ისტორიის გამოკვისს დროსაც.

ზოგიერთი ლიტერატორისათვის კი პოეტის შეგნებულ მისტიციკუებზე გუაგებაში დარჩა და მისი ნაამბობი ჰუმპირატად მიიჩნია.

ასე მაგალითად, 1956 წლის აბრლში გალაკტიონ ტბობისათვის ცხინვალის პედაგოგური ინსტიტუტის სტუდენტებს შეგვედრა მოუწყვიით. შეგვედრაზე მოხსენება წუკიბავეს კრიტიკის დმიტრე ბენაშვილს, რომელსაც მე და ღამე, ტრადიციონამბრ, სიმბოლისტური ნაწარმოებად მიუჩნევია. ამ საღამოს იმისწრე ერთი ლიტერატორი იფარეხება: გალაკტიონმა მივიძიბი და სიტყვა — აი, დმიტრეც შეცდა დღეს, ჩვენი კრიტიკოსები ცდებიან, გალაკტიონი სიმბოლისტი იყოთ, ამტკიცებენ, არა, მამიკო, დმიტრი, არა ამხანაგებო, ეს არ არის სწორი. ეს გუაგებობაზე აგებული. მე ასეთი გეულვებია და ასეთი წრეელი სიგვარული არსად არ მიგრბენია და, აი, თქვენ გავანდობთ ჩემი მჭირფალო ტბბეცე და ჭლირფალო, ჩემი დიდხნის საიდუმლოს, მე და ღამეც შექმნის საიდუმლოს.

მტერი ვერ მიხედეს იმას, რა ირონიაც და ქვეითიწარბოდდენილ სიტყვებშია. მოგონების ატორი კი სრული სერიოზულობით ვანდარობას თბრობას: აჭირნებდა, რომ ახლ უკვე ის თავისი შემოქმედე-

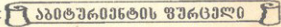
ბის ნაიდელი ვსტბობი შედიოდა, იმ ეტაპში, რომელშიც წარმჩენებქა წაწმე უკვეის ახლუტე უხილავიკრუტე სუა, ყველაზე დაფარული გასანდობარი, უცებ უბის წიგნაკი მოვიმარჩვე და სიტყვა-სიტყვით ჩავიწერე შემდეგ:

ეს იყო ახლავარბობის დროს. 1912 წელს — დაიწყო ნელი, მკავიო ხნით ვალაკტიონმა, — ქუთაისის საგურბონი ცხებში ერთი ჩემი ახლო მეგობარი რევილუციონერი იფდა. მე და ჩემს ამხანაგს დევალებული გეკრდა მიველო მიხსნა საიდუმლო ნინამა. წინასწარ გავფრთხილებული ვიყავით, რომ ის ცხის ზედა საკნიდან ჭეჩისკენ, სადაც ჩვენ უნდა ვმდგარიყავით. პურის ცხისსგან მოხვლულ ვენდის გადმოავდებდა, რომელშიაც პატარა წრელი უნდა ვიფიციო მოთავსებულნი. და, აი, ერთბელ, საღამოვას, დივიწით სერიზობა ცხის გალავნის რგველც, დთიწმელ ჭეჩაზე, დიდხანს მოგვიხდა სერიზობა და ლოდინი ეტკობოდა ხელსაყრელ დროს ვებდა... ბოლოს ჩემს ახლოს დავცა პურის ვენდა... უხალ ავილ დაგადებტეფ იგი. შოგ მართლც მარაითი იღო: აიარალი შემოიხეგანენიო“. ეს მე საიდუმლოდ შევიჩნებ. აი, რამ მომცა ბიძგი დამეწერა ჩემი მე და ღამე — თქვა ეს და ისეც დმიტრის მამართა.

— რა აქვს დმიტრი, ამ ამბის შემდეგ საერთო ჩემს მე და ღამეც სიმბოლისმთან? აჩადერი, არავადერი.

პოეტის სიტყვებში: „დიდი ხნიდან საიდუმლოს მეც ღრმად ველონი დავატარებ,

არ ვუმღავნებ მქვენიდ არვის, ნიუვსაც კი არ ვაკარებ“, თურმე მეცის მოთავრობის

აბიტურიენტის ფურცელი

მის იდენტობის აღწერას მოსდევს პოეტური მდიდრეობა. „დიდი ხნიანი საიდუმლოს მეც არამდ ველში დაეჭარებე, არ ვემწვანებე ჭვენიად“

გალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედება

არვის, ნიადავს კი არ ვეკარებ, არ იციან ადგილობრბში, თუ რა ადევს იტვის გულს, ან რა არის მის სიღრმეში საუკუნოდ შენახული. ვერ მომპარავს ბნელ გულის ფიჭვის წითე წითე უამესი, საიდუმლოს ვერ მომტაცებს ჭალს ხვევნი და აღურსი. ვერც ძილის დროს ნელი ოხრა, და ვერც თასი ღვინით სავსე, ვერ წამართმევს მას, რაც გულის ბნელ სიღრმეში მოვითავსე, მხოლოდ ღამე, უძლიერის დროს სარკმელში მოვაკადემ, იცის ჩემი საიდუმლო, ყველა იცის თეთრი ღამეში. და მაინც, რა არის ის საიდუმლო, რაც პოეტს კაცთათვის ვერ გაუნდვია და მხოლოდ ღამეს მიანდო? „იცის როგორ დანჩი ობლად, როგორ ვეწამე, ჩვენ ორნი ვართ ჭვენიანზე მე და ღამე, მე და ღამე.“ ცალსახა პასუხს ვაძევა შექმნულვლია ამ კითხვაზე. შეიძლება ითქვას, მიზანშეწონილად არ არის, რადგან პოეტი გარკვევით ამბობს, რომ იგი ობლად შეთენილა, მარტოსულია და ეს მხოლოდ ღამე იცის, რადგან თავის ნამდვილ ფიჭვია და ზრახვედ მხოლოდ ღამეს უმეღანებებს. პოეტის სულიერი განწყობა მსგავსია ამისა, რაც ბართათაშვილის „სული ობოლი“ ნაწ. „ნუ ვინ იტვის ობლობისა

ვამბას, ნუ ვინ ჩივის თავისს უთვისტომობას სამბარლია მხოლოდ სული ობოლი“

თბოლი სული კი საბარალია, რადგან — აღარა აქვს მას ნდობა ამა სოფლის; ემინიან იკრძაღვის, არაა იცის, ვის აუწყოს დაეჭარული მან გრანობა, ვფიჭვებუ ხელმოურედ მას ნდობა.“ ასევე სტატუტურად არის განწყობილი გალაკტიონიც. იგი ობოლი სულის ფიჭვის ვერავის ანდობს: „არ ვემეღანებე ჭვენიად არვის“. არათუ ამ ორ ლექსს შორის შეიძლება დავინახოთ გამოძახილი სულიერი განწყობისა, არამედ ორი პოეტის პირად ბარათებს შორისაც. ბართათაშვილი მეგობარს, მაიკო ორბელიანს წერს: „დიდი ხანია ობოლი ვარ, არ დაიჭერებ მაიკო, სიკაცებო მომძულეობია ამდენის მარტობით. შენ წარმოიღვინე მაიკო, სიმწარე იმ კაცის მდგომარეობისა, რომელსაც მაშაცა ჰყავს, დედაც, დებიც, მრავალნი მოინათესავენი და მაინც კიდევ ვერავის მოკარებია, მაინც კიდევ ობოლია ამ სავსე და ვრცელს სოფელში!“ ახლა გალაკტიონის მოვესმინით, პოეტი ისევე გრძობავს წერდა:

„კვი სავყარული სოსო, ამ ბოლო დროს რაღაც უჩინარი სენი შეპარება. საშინელი სენი მარტობისა, ესეც ხომ თავი-სებური ავიღმყოფობდა და ვით

სიკვეთილი ვიქნებოდა, ხანობელის წინ, თაუთუ ვეწე მოინათესავე სენს, საშინელი კაა — ამგვარად ვგრძობნე ჩემი სულის ობლობას, ჩემს უთვისტომობას, ჩემს მარტობას...“

მე დღეს შესაძლებელია ორასი ადამიანი ვნახო და დავლაპარაკო, შეიძლება გულ გადაღუსნა კიდევ წუთის გავლენის ჭვეში... და მაინც მარტო ვარ.

ამბსენი მეგობარო, ეს მდგომარეობა...“

მე ვერავინ გამოვიდა, ამ ჩემთვის უცნობი გრანობის. ჩემი სიყვარული შორეულის ტრფილი არ არის და ვერც ახლოს სწევდება მას. და შეგონა არც კი მივყავს ვინმე.

მარტო ვარ, მარტო. რა გაცულობა მარტო ვარ, მარტო...“

ეს ბარათი დაწერილია 1912 წელს, რამდენიმე თვით ადრე, მე და ღამეს შექმნილ ლექსში სწორედ ეს განწყობილება აისახა. თუმცა ლექსის მიხედვით პოეტი მარტობისთან უკვე შეგებებულია შეიძლება ითქვას მარტობაზე შეყვარებულად ჩანს. ამა თუ ამ სენის ამორჩენის თავისებური საშუალება ხომ ამ სენთან შეგებაა, მისი გამოხატულება არის. ამით ადამიანი იქმნის კეთილფილების ილუზიას, მაგრამ ერთ დღეს ეს ილუზია ინგრევა და პოეტი ცალკე მკაცრი რეალიზმის წინაშე აღმოჩნდება. როგორც ხე ჭუნება უფსევბობად, ისე იღვინება ადამიანის სული უთვისტომობაში. ამ განცდას არ შეიძლება პოეტის არსებობაშიც არ ამოეჩეთვა და ავი თამყენება კიდევ „აღარ გათენდნა დამე საზიზღარო?““

მესტავ ავერდიან

წინააღმდეგ ბრძოლა, ვერძოდა კი დაბატობრებულ რვეილურ-ციონურებთან საკმინო კემბირი იგულისხმება. ეს რვეილურ-ციონური კი, რომელსაც ციხეში იარაღის შეგზავნა მოუთხოვია, კრიტიკოსის აზრით, ოლია ოვერვადა, პოეტის სატრული იყო...

რამდენჯერაც არ უნდა წიაკითხოთ მე და ღამე და რა ბოლომდე იტვი სულისკეთებად არ უნდა ჰქონდნეს კაცს, ლექსის ამდაგვარად გაიღვერებას ვერაფრით მოახერხებებს. ერთი სიტყვით, კრიტიკოსის „შეთადლოვით“ გალაკტიონის შორევი ირონია, უტყუარ ფაქტად იქცა...

რა წერია სინამდვილეში ლექსში?

პოეტი ახდენს ბუნების პერსონიფიკაციას. ღამის სიმშვიდე, ღამის საიდუმლოება მის დადილად და აფორიაქებულ სულს მშენსლევიით მოვლენია.

ადამიანი ღამით თითქოს უფრო ფაქობი ხდება, უფრო რომანტიკული, ღამეს უმეღანებებს ფიჭვის და იდუმალ ზრახვებს. არის წითეობი, როდესაც პირიყენება მარტობით ტყეში და ამდენად, ღამე სავყარული ხდება მისთვის, როგორც მარტობის თავმესაფარი. გალაკტიონი ამ განწყობით წერს მე და ღამე და მე და ღამე.

არის წითეობი, როცა მარტობა აუტანელია და ამდენად, აუტანელია ღამის იდუმალება და სიმედე. გალაკტიონის პოეზიაში ღამის ამგვარ პერსონიფიკაციასაც შეხვედებით — „წვეწლო ღამე, გზა დაბოლოება ან აღარ გათენდნა ღამე საზიზღარო“.

მე და ღამეში“ კი ღამე, როგორც ითქვა, პოეტის სულს ესაბტუნება და მეგობარივით მოსდგამია მის სარკმელს. და

(საქრებლესა იქნება)

სინს შია ქართველი უზრუნველ სამოქმედო პუნქტია ახლო აღმოსავლეთში. იგი აღმართულია არაბეთის ნახევარკუნძულის დასავლეთით — სინს ნახევარკუნძულის სამხრეთ სექტორში ცვეციების არაბთ რესპუბლიკაში; იქვეა სხვა მოსახლე ეთნიკურების, ზერსადასა, ევანგელურები და სხვ. აი, ამ მონათველი, სინის და ეპიტეპიის მიესა შუა პლატოზე უფრო ზუსტად — სინის შიის კალთაზე, 1526 ზეფრის სიმაღლეზე ზეფრის ევანგელურების მონასტერი, რომელზე მრავალი მოლავნე მოიხდა მოუხდავად ამისა, რომ სინის შიის ბუნება ერთობ მკაცრია, — ზამთარი, იქ პირდაპირ თუხანდალია — ბევრი ქრისტიანი მოსესე იტყობობას აფრებდა თვის და არ უფრთხობდა არც ბუნებრივ-კლიმატური პირობების სისასტყეს და არც არაბთ ბელურების ძალადობას. ამის ძენს აფელია: მიბღურნი ვაძოკციები, სინის შია მინდა აფელი იყო, იქ დემონი გამოეყვანა ებრაველი წინამძღოლის მოსე წინასწარმეტყველს.

ქართველ ქრისტიანებს სინის შიაზე უფრო ზუსტად საუბრებში ზოგიერთს. მალე შია აღდგენილიდან მიატებეს წინადაც ევანგელურების წინადაც და დასაყვეს იმ შიაზე, რომელსაც აღდგენ ევანგელურების შია ეწოდება. შემდეგ იქ მოსესეში მომრავლდნენ კონსტანტინე დიდის დედა, ელენე, კოსტანტინე პირველისა დაგანდა პატარა ბაქარი იმის მიუხედავად, რომ თავდაპირველად რადმფერეკლე დაარსების სინს და ამონივრებს ბერ-მონაზონნი, იქ უფრო კრებულნი მდიდრ იზრდებოდა. ამიტომაც VI საუკუნეში იქ პირველად ამგნდა.

იქუარ საყანაში მრავლად მოლავნებოდნენ ბერ-მონაზონნი, სირიულები, ქრისტიანი არაბები. მალე იქ ქართველებიც გაჩნდნენ.

თითო-ორილა ქართველი ბიზანსის შიაზე უფრო VI საუკუნიდან ჩანს, მაგრამ, ცხადია, ის კიდევ არ წინაშეს, რომ VI ან VII—VIII საუკუნეებში ქართველებს სინის შიაზე თავიანთი კოლონია ჰქონდათ. იქ ქართული სახელმძღვანელოს დაარსების შედეგად ითვარდებოდა მოლოდ IX საუკუნიდან, რომელსაც არაბთა თავდაპირველი შეზღუბებულმა ჩვენმა წინადაცმა წინადაცობით დატოვა პავლესტინის სავანეები (წამაწინადა, პავლეს და სხვა) და შორეულ შიასზე, ზეფრისტის სამოქმედო თავი შესაყარს მიაპურებს — სინის შიაზე დამოუკიდებლნი. იქ ქართველი მრავალრიცხოვანი კრებულნი უფრო (ამის რამდენიმე ქართულ ეკლესიას არსებობას ადასტურებს). იქუარ ქართველებს უზრუნველად ემპარობოდნენ საქართველოს შეფუძინებულები თუ სასულტრო მოლავნური, დეიოი აღმამეტყველმა იქ ეკლესიაც კი ამწინა. როგორც ა. ჯავახიშვილი შენიშნავს, დეიოის კრება ეტნობა, რომ სინის შიაზე ტიპურების მწიგნობრობის არა, პატარა წინადაც სამწიგნობრობი მნიშვნელობა ჰქონდა, არამედ ამავე დროს ის მთელ

მანბლებელ აღმოსავლეთში და დასავლეთის ქრისტიან ხალხთა შორის საქართველოს პოლიტიკურ სახელგანთქმულობასაც უწოდებდა ზედს და სავრთაშორის სეფრეში საქართველოს დიდი ზეფრითი წინის გამოხატულებაც იყო.

სინელი ქართველები დიდიდ აფსებდნენ თანამშემუღელთა ზრუნებს და ყოველთვის მალეღურების გრანობით იხსნივებდნენ თანამოქმედნი, შორეულ მხარეშიც არ იფრებდნენ მშობლიურ მინაწედას და მშობელ ხალხს.

სიგა

დღენიადაც იღვრდნენ ერეუელი კულტურის გამაფრებლებად და, ამასთანავე გულმოდურწოდ ლეულოდნენ აქარაღობას მშვიდობისა, საზღვარსა განმარტებისა, შეფუცა და შიავართა დაწმარტებისა, მტერთა ვარემტეფსა, ტყუფთა მოქეფსა, ამთა დაწმარტებისა და ქრისტიანობის დამტკიცებისათვის“.

ქართველი მოლავნური XV საუკუნიდან იქარ წინასწარ შიაზე მამადანთა მომღერებისა და საქართველოს სახელმწიფოებრივპოლიტიკური და ეკონომიკური დამოუკიდებლობის შეფუცად საშობოლივად დაწმარტებამ იგლო, ქართული კოლონია დასუსტდა; ახალი მწიგნობრობი კრების დაწმარტების შეფუცად შიის მნიშვნელობა დიდაც ამან გამოიწვია ქართული საოფიტრობის გადაშენება. მიუხედავად ამისა, თითო-ორილა ქართველი მოლავნის სინაზე შეფუცდ ხანაზე უფლებით.

სინის შიის ქართულ სიძეულთა შესწავლა უფრო დიდუც გასული საუკუნის შუა წლებიდან დაიწყო, თუ პირველი უფროსი, უფრო მოფისწმინთი ნ. უსტესკი, რომელსაც ვიცოწინა სინის სავანის ქართული ზელმარტები და სხვა სასიძეულნი.

1883 წელს სინის გენია ა. ციგარელი ეს იყო პირველი ზეფრეტი, რომელმაც საფრუტლიანად შეინახილა სინის შიის ქართულ ზელმარტთა კოლექცია და წარმოამჩინა სინს, როგორც ძველი ქართული კულტურის ცენტრის წახა და აღწერა 92 ზელმარტნი.

ახალი ეტები სინის შიის ქართული კოლონიის ლიტერატურული შემკეთრობის შესწავლის ისტორიაში დამიყო მას შემდეგ რაც სინის გენიერენ ე. შარა და ა. ჯავახიშვილი (1902 წ.). მათ სრულად და ზუსტად აღწერეს იქუარნი ზელმარტები, დასტყვეს უფრო ზუსტ-ნაყლებად მნიშვნელოვანი აღმწერ-მინარტი, გამოიყვეწეს არაერთი თხზულება. ე. შარასა და ა. ჯავახიშვილის წიღილი სინაზე დაუტლი ქართული ორიგინალური თუ თარგმნილი ძეგლების უბუღიკაციაში ერთობ დიდი და განსაკურებელია სახელდობრ, ე. შარას გამოიყვეწენა აქება და დიდება ქართულთა ენასა“, იოანე, მინებისა

სავალიობი, უფროსი ზელმარტები, აქება და მინამისა პროკოპისა“ და სხვ. ა. ჯავახიშვილმა — იოანე მინის შიისა, ენაშენისა წინისა იგნატია ამბოქელ პატარაიკაშია“, აგრეთვე თთუფიანა წელმდისათია“, ცენტრე ამერის „ახლადანი“, ამოკრებიუ და სხვ.

სინის შიის ქართულ სიძეულთა შესწავლულმა ვაიცუნს და აღწერეს ქართული სავანის უდიდესად მდიდარი წიგნსაცეი, რომელიც ვაიცუნის იწვეეს თავისი მრავალრიცხოვანი. მთელ გამოყვეწენ სინის ქართველ მოლავნთა მადლი წიგნური კულტურის შეშეფუცადი ფაქტიც — ნათლად, რომ X საუკუნეში სინელ ქართველებს არა მხოლოდ მდიდარი ბიბლიოთეკა ჰქონდათ, არამედ სესეიკული საწიპოებელი დარბაზი, ზეფრისტი მღვდელი ზელმარტი წიგნების წესება და ერეფული კატალოგიც კი. სასურველია სინის ქართული წიგნსაცეი მთლიანად აფელიზე დამწავებული ზელმარტებით არ მფრდებოდნა, მას ეტნობობა წიგნები პავლესტინის ქართული კრებულები.

სინის ქართული ზელმარტებისაგან ბევრი ამგნამდვად აფელიზე (იქვეა, ზოგი კომპლანში), ნახტ-პეტერბურგში, პარიზში, გრენოში, ამერიკის შეერთებული შტატების ქალაქებში და სხვადას.

ქართული კულტურის მღვდრ ცენტრს სინა ძირითადად X საუკუნეში იქცა გამაფრებულთა ძალით გასაღდა ორიგინალურ-მშობლიური საფინანსება. სრული სიხით გამოვლინდა იოანე ზოსიმეს წიქი, იოანე ზოსიმე აღრე საბას ლეკარმა მოლავნობად. როგორც ჩანს, შემდეგ ის სინაზე ვადაციდა და იქ ვანაგარო კულტურული-ლიტერატურული საფინანსება, ცენტრად შეფუცდა კრებულები, დაამზადა ზელმარტები, აფელიანა და ვანახალი ძველი წესები.

X საუკუნეშივე მოლავნობად სინაზე ქართველ მწიგნობართა მრავალრიცხოვანი ვეფუცად. მავალითად, მიძეულ კაპოპოლი, მიძეულ ფანსტრეტილი, იოანე კუბრელოლი, თეოდორე ნუფადელი, ეფრემ მამარინელი, ეზრა კოხლენისტები და სხვანი. მათი თავდაპირველი შრომითი შექმნას ის მდიდარი წიგნსაცეი, რომელიც უფრო მოფისწმინთი. სწორად ამ კოლექციამ შემოგვინახა მრავალი ქართული ორიგინალური ძეგლი (ცლიტესი, იოანე ზოსიმესი, იოანე ბოლნისისი და სხვითა თხზულებანი), მანვე შემოვიცინა ხელნაწილ-სიძეულთა მასათის კრებულები. ამ მასალის გათვალისწინებით ერთობ სრულად წარმოჩნდება სინის ქართული სავანის როლი ერეუელი კულტურის განვითარების ისტორიაში, ნათლად ელენება, რომ სინის ძლიერ მნიშვნელობა ჰქონდა ჩვენი მწერლობისათვის.

რ ე მ ე ნ ე ხ ი ა

ქართული

1996 წლის **Routeledge Grammars**-ის გრძელი გამოცემა გორჯ პიუტის წიგნი ქართული საზნაულო გრამატიკა. გამოცემის ავტორად მოიხსენიება ლონდონი და ნიუ-იორკი ავტორი ამ წიგნს უძღვს აკაკი შანიძის საივლო წიგნს.

სარეცენზო ნაშრომის ავტორი ინგლისელი ენათმეცნიერი გორჯ პიუტი ქართული საზნაულოებისათვის ცნობილი პირია. იგი საქართველოში არაერთხელ ყოფილა ქართველური და კავკასიური ენების შესწავლის მიზნით. კაცისის განცხადებით გორჯ პიუტის შრომა ცხოვრებაზე იქონია გავლენა, იგი ავსაზების სიძე გახდა.

გორჯ პიუტის წიგნი 483 — გვერდიანია. მას წინ უძღვის შესავალი (გვ. 1-11); შემდეგ წარმოდგენილია ძირითადი ტექსტები, რომელიც ოცი გაცვეთილიდან შედგება (გვ. 12-361), ამის მხედვეთ ქართული ენის გრამატიკის რეზიუმე (გვ. 362-368), გრამატიკული ტერმინთა ლექსიკონი (გვ. 369—378), საერთაშორისო პიუტის (გვ. 379—416), ქართულ-ინგლისური ლექსიკონი (გვ. 417-471), ინგლისურ-ქართული ფრაზები (გვ. 472-481), სამეცნიერო ტერმინთა ინდექსი (გვ. 482-483).

ხუბერტოვია, ახვი ნაშრომში მიუყვება გაცვეთილი, თითოეული გაცვეთილი შედგება დიდი ლექსისგან, გრამატიკული წინადადება და საერთაშორისო საერთო საზნაულოებისგან. უდიდეს გაცვეთილი გრამატიკული მასალა სიზუსტით და სიკეთესთან გეროვანი ცოდნითა წარმოდგენილი. გაცვეთილებს ახლავს ბარგნითი საერთაშორისო — ქართულად ინგლისურად და პირადად — ინგლისურად ქართულად იქნება სხვა სახის საერთაშორისო, რომლებიც აგრეთვე ქართულს არამეტყველებ ადრეულების მიზნითა მონივრებით.

ამითაც განსაზღვრებით და უნდა გამოის დაიკვირება და ვინაგრეთიშობის ქართული წინადადებაები ეს უმეტესობაზე ის მასალა, როცა უნდა ამბავდებოდნენ ამ სურსის მიზნითაქმდნენ, ამითავე უნდა განეჭვობდნენ, რომ, საზნაულოად, ეს მასალა არ ვარა.

გორჯ პიუტის პრეტექსტული ქართულის უცოდინარობის ვერ

დაცნაბები. იგი დახვეწილი ქართული წარდგა ქართული საზნაულოების წინაშე 1987 წლის 26 ოქტომბერს აკაკი შანიძის დასაფლავებამ ასი წლისთავისადმი მიძღვნილ ოპორტუნულ შეკრამებში წარმოდგენილი ქართული მეტყველების ნიმუშები საერთო შობაქმედობის ვერ ტო-

რიაკცემ მისი ახალი კაბა უნდა იყოს ჩვენი სტილურების(კაცის) (გვ. 401);

პარეზიდენტის ვაიშვილს... ქუჩაზე გადავრბუნებო, ვხიბობდნენი თორე, თვალის დახამამებაში დაუმიზნებია თვისი შტრასისთვის და უსრა(წიხა) მისთვის კიდეს... (გვ. 232);

ჯორჯ პიუტი

«ქართული, სასწავლო მარაგები»

ვესს.

ცნობილია, რომ ენის გრამატიკის ცოდნა ვერ კიდევ არ წინაშეს ამ ენის სრულყოფილად ფლობის. ამის ნიმუშები სარეცენზო ნაშრომში უნდადა. ქვემოთ გოვათავსებ მეგალითებს უკომენტარად შევნიშნავი მხოლოდ, რომ ზოგჯერ ავტორს დაწვლილ ნაწიში პარალელური ფორმები აქვს გამოყოფილი. ზოგჯერ ეს ფრჩხილებით ზოგი სიტყვის შემოღებული, სასაუბრო ფორმა წარმოდგენილი.

მაგა: — ვუღოს საგრილი გაყვანი და სასწორზე ავინი, შერე ვაშიშ მას საგრილი მარგარი, საფურსი, ცოტა შარღისა და შეტრთან ერთად, და ზედ მინელს დაეცამბა. ცაში დიდბან მოხელე შერე ვაში დფურავად და თეჭობები.

მა: საფურსის როლი რა არი(ს)? (გვ. 88);

„გულია — დედა სხდ არის? დედას საიღვენი ამის საფარველ ნყავს და თავს იღამაზებს სარკის წინ“ (გვ. 70);

„შეი ხედავ (მე) ლოცინებს, რომლებზე(და) ვაიძლებები ნენანან? რომლებსაც ვაიძლებები ანანანან?“ (გვ. 388);

„იშის ვაპო, რომ(მე) პირველი თვის განმედილობაში ამ მოსავლა უფლო, ცრემლ ატყობდეს ვაიწვეთია მისთვის მოხმარება“ (გვ. 300);

„მაგებს გავიცილებ და ნიილეუ კაბას ნავალები“ (გვ. 79);

„პუტრი რომ(მე) შიი დავტყერი, ის დედა ჩუღვია“ (გვ. 114);

„დედა-შენი რომ(მე) შიიშა, ოპტიკალი გუაუტეებს, ის სადაც უფლო სიდაა /სად არი(ს)?“ (გვ. 123);

„ესას რატამ ავიცა იგავი კაბის, რომლებიც გუშინ ეცემ? არ შეუღლია ახალი რამ(რ)ისზე

— ინტერის შემხვევია რომელ ენას აქვს(მე) დამწერლობა, რამომელს ეს არა...“ (გვ. 226);

„როდესაც მივედი მასთან გვიორია, რომ მისი ფეხი მოტეხილი იყო... ეტყემა ვერ გავსინფა ამ კაცს მოტეხილი ფეხის და ნემსი გავუეთა ტყვილისათვის“ (გვ. 93);

„სახარევი რომ(მე) გასკდა, ცოლს სულ ნიუფიდა...“ (გვ. 168);

„თქვენი თბოენა რა არი(ს) ბავშვნი შავდა“ (გვ. 88);

„რა არი(ს) შენი დაბადების თარიღი?“ (გვ. 481).

ეს რომ არამეტყველები ქართული, იმდენად ნაიუღისა, რომ ამგვარ უზუსტობათა ცალ-ცალკე განმარტა ზედმეტად მაგარანია ასეთი მაგალითები წიგნში მრავალია. ბუნებრივია, ყველას ერთ სახეობით წერს(მე) ვერც ჩამოვლითი.

სახელმძღვანელოში დიდიკვების თემატიკა მრავალფეროვნია, მაგრამ, საწმენტაროდ, იგი არ მიშვეს რაიმე მეოილოდ ხანს, მის გამოწეშიად შეტეხა ზღვონერ სიტყუალებს უანუფი: მისი კარგი აქნებადა, ავტორის ესარტყნა ინგლისური ენის მრავალფეროვნობის სახელმძღვანელოების მეოილოდური გამოცდილებით.

სარეცენზო ნაშრომის ხივერიტი მაგალითი, ჩვენი აზრით, მოვლესელია, მაგრამ არა გრამატიკული უზუსტობის გამო, არამედ პარამორფიად არის უზრუნველ კერძოდ შესანი სერვის ფორმების სასწავლოდელ დედარებს რა მათ პირველი სერვის ფორმებს(მე) ავტორის ასეთი ნიმუშები მისავსებს.

„მოჭე ცუდ სიტყვებს და-ნ წერს საპირფარეშოს კედელს The lad will write naughty

words on the blackboard“ (მე) door — ჰქვს ცდილი სიტყვა და-უნწერს(მე) საპირფარეშოს კედელზე The lad apparently wrote naughty words on the toilet door“ (გვ. 234-235). თარგმანი უზუსტობის: ქართულში გვამცხვს კედელი, ინგლისურში door, რაც კარებს წინაშეს და არა კედელს, მაგრამ მოიფერი პირველი სხვაა; ჩვენივეს გავგებარია, რა აუცილებლობა მოიჭრება ამბარნი შინაარსის მაგალითების მოვენას. წიგნში უფრო უზრუნველი და უხშირე მაგალითებიც გვხვდება, რასაც წევრ არ ვაეციოტყვები. დამბასივლი ავტორი ასეთი ნიმუშების წარმოდგენის უფოლად მოერევივობა.

საერთოდ, სასწავლო ტექსტების სხვა საერთაშორისოების შედეგებისა მეტი დფიციენტება საჭიროა. ამა, რისი მოქმედილი იქნები მინარჩის წინადადებაში, როგორც(მე) ამ წიგნშია? მაგალითად, წინადადება ლამაზი ინგლისური ნინადავების ქართულად ოარგნახზე: „Mothers give birth to sons and daughters“ (გვ. 56).

„ასეუბი: „დედები ვაიშვილებს და ქალბავშვებს ბავშვნი“ (გვ. 383). ქვემოთ მოყვანილი წინადადებას მიხედვით შეიძლება კაცის ფიტერის, თითქმის მაგადი ლექსების ნაცვლად ამბავდებოდნენ: „I personally usually bake bread on the table in the kitchen“ (გვ. 56). ასეუბი: „მე პურს ცავ ხომ ხოლმე მაგადანე სასაინაფელონი“ (გვ. 393).

ეს კიდევ არაფერი, მაგრამ რას აძლებს შეთხვევით დიდიკვ. რომელიც ამრავლას უცხოელს და მის მანდალებელს მოჩის კონსტრუქციამ. (ტექსტში „კონსტრუქციო“) დფავინაფელონი შედეგად.

„მასწავლებელი რე ვეშინაბი ეს სექტრეცელი, სადაც არივინ არიფერს ის ამ წიგნს არიფე.“

უცხოელთა ინგლისურების რომ(მე) საერთაშორისო დფერტილი უფრო აფირიფელდ საერთაშორისო, ეს ნაული (და არა მოვლედ ვე) დფეს ამ დფავინაფელონი“ (გვ. 251).

ამგვარი ატყვის დამრტყნულიწ წინადადებაზე აღნიშნული წიგნშიმისთვის უფრო არ

რ ა მ ნ ა წ ა ხ ღ მ ს . . .

ს ა კ რ ე ბ ი ა

თარგმნა-თარგმანი

თანამედროვე ქართულში არცთუ იშვიათად ირგვა ერთი ფუნქსიონი ორი სიტყვა — თარგმნა და თარგმანი.

თარგმნა სახელია თარგმნის ზმნის მოქმედება. თანამედროვე ქართულში ნიშნავს ერთი ენიდან მეორეზე გადღეობას. ძველ ქართულში მას ჰქონდა განმარტების მნიშვნელობა: არაფრის სიტყვის განცხადება (საბა). ბუნებრივი შესიტყვებითა: თარგმნის ზღოვანება, თარგმნის სინედე, წყაროდით თარგმნა, დღიანიდან თარგმნა და სხვ. თარგმანი კი წყვილება ერთი ენიდან მეორეზე გადღეობელ ტექსტს ან სიტყვას. მაშასადამე, თარგმანი გულისხმობს თარგმნის შედეგს, ნაყოფს. ბუნებრივი შესიტყვებითა: თავისუფალი თარგმანი, მხატვრული თარგმანი, ზუსტი (სიტყვასიტყვით) თარგმანი, მძივრ თარგმანი, არადენიმე თარგმანი, თარგმანის ერთტეკა, თარგმანის სიზუსტე, დღინის და თარგმანის შესაბამისობა, თარგმანის შეფასება და სხვ.

ზოგჯერ სიტყვა თარგმანი გვეხვება ისეთ შემთხვევებში, როცა კონტექსტი მოითხოვს თარგმნა სიტყვას: „თარგმანის ზღოვანებით მშვერლათა შედარებით ფარ-

თო წრე, ბევრი გამოჩენილი შემოქმედი დაინტერესდა“ (ლიტ. საქ.); „თუ როგორ უნდა წარმოებოდა ქართული მხატვრული ლიტერატურული ნაწარმოების სხვა სახლთა ენებზე თარგმანის საკითხი, ეტყობა ეს კითხვა უპირატესად სათარგმნელი ლიტერატურის შერჩევას და თარგმნის ორგანიზაციულ მხარეს ეხება“ (ლიტ. საქ.); „რედაქცია დისკუსიას იბის ღრმა რწმენით ამითარგმნს, რომ ანტიკის მონაწილეთა ბასუბებშია ღრმად ჩაჯახება თარგმანის საქმის მდგომარეობაში, გვიწვინა გზები არსებული ხარვეზების გამოასწორებულყოფედ ერთხელ შეგვახსენა, რომ თარგმანი დიდი ავლენტურული ერთეული და ინტერნაციონალური მნიშვნელობის საჭეჭი“ (ლიტ. საქ.) და სხვ. ამგვარი შემთხვევები საქმიანობაში თანამედროვე ქართულში ყველა ამ კონტექსტში მოქმედებს იგარაუდება და არა მისი შედეგი: მოცემულ კონტექსტებში კი სახელები საკითხი, საქმე, ზღოვანება... მხოლოდ მოქმედების გამოხატული ცნების უკავშირდებიან. მაშასადამე ყველა თარგმანის მავთურად უნდა იყოს თარგმნა-თარგმნის ზღოვანება, თარგმნის ორგანიზაციული მხარე, თარგმნის საკითხი, თარგმნის საქმე და მისი.

გ ა ა მ რ ა მ ლ ე მ ს — ბ ა ნ ა ნ ბ რ ა მ ლ ს

საერთო ძირისა და სხვადასხვა წარმოების სინონიმური სიტყვებია. მათი მნიშვნელობა: დაწყებული არმშეწყვეტა, განახლება, გადაადგელობა, წინსვლა, მავება მამინძოში ან დროში.

ხშირად ამ სიტყვათა მნიშვნელობები ერთმანეთს ფარავს. შეიძლება ვთქვათ როგორც: განამრავლობის განავარძობს, ისე: განს, მოგზავრობას გაავარძელეს; ხარული, ღამარავ გაავრძელა და ხარული, ღამარავ განავარძო. მკერე განმისხლებული ნიუანსი მინც შეიმინება განავარძობს ზნა მოქმედების, პროცესის უწყვეტობაზე უფრო მიუთითებს, ხოლო გაავარძელეს — ამ მოქმედების პროცესის გაქმნა-გაქონარებაზე დროს ან სიტყვში. განს განავარძობს აუცილებლობით გულისხმობს ადრე დაწყებულსა და შემდგომ შეწყვეტილი სიარულის გაგრძელებას, განახლებას, ხოლო შესიტყვებას — განს გაავარძელეს — აღნიშნული ნიუანსის გამოხატვასთან ერთად შეუძლია განს

დასაბულო მე-14 გვ.

რ ა მ ნ ა წ ა ხ ღ მ ს . . .

ს ა კ რ ე ბ ი ა

შეოთრებდა ზეარდიან

ტექსტების თემატიკიდან ხანს ნაწილი ავტორის, ჩამოღად რომ ეთქვას, არასახამოფრო და არასახამოფრო დამოკიდებულება სადარდილოსა და ქართულენოვანად. ნაწილს შესაძლებელი ავტორი წინასაქვითვლის ქართული მოსახლეობა, 1989 წლის ბოლო სამართია აღნიშნის, სახელობარ 3,787,393 კაცი (საქართველოს მოსახლეობის 75.1 პროცენტის აგეოგრაფიკ) მრავალს თითქმის ერთ მილიონ მგერელს. და დასახლებული 50,000 სეპსი (მთლს 3,000 მოსახლარად ჩრდილო ცენტრალურ კავკასიურ ცნსზე, რომელსაც ბაცნი პეკია) (გვ. 1).

სამწარად, ქართველური ტომების მიმართ აშკარა დამოკიდებულება სახელმძღვანელოს დიპლომატიკა გულებს (გვ. 225-226; გვ. 334-335; გვ. 343-344).

მოკლედ რომ ვთქვათ,

ჯორჯ კიუიტი

«ქართული, სასწავლო გრამატიკა»

ჯორჯ კიუიტი ამკარად ცდილობს გამოაწვინოს ქართული ენის სახელმძღვანელო თავისი პოლიტიკური შედეგულებების პროპაგანდასაფრის. წითუ ავტორი ერთგვარ უტყრულობას მართარ გრწმობს ამ ადამიანის ხსოვნის წინაშე, რომელსაც ეძღვნება ეს წიგნი?

ისე ენობრივი ხასიათის შეცდომებს დღევარუნდია. როგ შემინებვეთარ არასწორი ფორმები გრამატიკულ მასალას საამალოდ მომზადდა წინადადებებში გუბრდება აღნიშნული, რომ ზეგვერ არავტორი ურწმუნს შემსწავლელსა რომ შესაძლებია არასწორი გამოთქმები გაავრძინოს, მარად თვითონ და უნდა გამოეორან ასეთებად აღნიშნულთა შემდეგ:

„უტყრულებს ვაი-შეწყვიტეს მო-უხედა-(-თ) სხულებუ

მაკლემ ზახას ბევრი ფული შე/და-პაზარ-და

დედად ბავშვს საინტერესო ზღამარი მო-უთვა“ (გვ. 157). მაშასადამე ავტორი გარკვეულ შემთხვევაში განმარტებს მოუღებელ არასწორ ფორმებს. მაგრამ, როგორც ზემოთ ვუთხრეთ, ეს ზახი ბოლომდე არ არის გატრინებული, რის გამოც სახელმძღვანელოს ქართულ დიპლომატიკა საყვალის შეცდომებია.

შ. აფრილიძემ ჰოვარდ ი. არონსონის ქართული ენის პრაქტიკული სახელმძღვანელო (Howard I. Aronson, Georgian. A Reading Grammar. University of Chicago, Slavia, 1982) რეცენზიაში მიუთითებდა, რომ ჰოვარდი არონსონს წიგნის პირველი ეარიანტი მზად უქონია 1976 წელს ქართველი და უცხოელი კოლეგების შენიშვნებისა და სუ-

რელების გათვალისწინების შემდეგ, რასაც ავტორი პაულოვრების გრწმობით აღნიშნავს შესავალში, წიგნი გადამუშავდა და გაუმჯობესდა (თბილის-კავკასიური ენათმეცნიერების წილნდელი ტ. XI, ნაწ. 1984).

კარგა იქნებოდა, ასევე მოქმედებოდა ჯორჯ კიუიტის რა თქმა უნდა, ავტობიოგრაფიული ნაწარმოი ქართულ სასკოლისტთა კომუნელტაციით გამოიხატოყო. თუ მომავალში ავტორი გათვალისწინებს ჩველს კოლონიზაციის მიმართული მოიხებება და ჩვენი წერილი შეგკავდება ამ ნაწილის ერთ-ერთი დიპლომატიკის მონაწილეთს, მაშინ და რამაზის სიტყვებით დღევარუნდის [რა თქმა უნდა, ხუმრობით]:

„შალვა რა კაი [კარგი] გა-მოხედალი გმოდებდა, რამაზი რამაზი არავრის, ბატონო“ (გვ. 86).

შემაძალა ზანძიკი, რამაზი მწერაზანი

შეკრება სავალდებულო

ივრებიორი დაერტლებ-გაბმულობის ვენებაც. ამის მიზნი ის უნდა იყოს, რომ უზრმაწარმოების თვალსაზრისით აგრძელდეს უფრო მოწინაა: გარდა იმისა, რომ იგი სტადანსა ზნისწინს დაირთავს და განსაზღვრული ლექსიერა შინაარსის განსასაზღვრად, ზნის სათანადო ენებითს უფროებელ ეწარმოება; განარჩევს მკვესს, კონტაქტს, ასპექტს სახეებს, რომელთა თიდ ნაწილს მოკლებულია ზნა განარჩობს.

თანამედროვე ქართული შეიძინევა ტენდენცია, რომ განაგრძობს დრომა შემოიფარგლოს ზოგიდი მოკვლდების სახელებით გადმოცემული პროცესის უწყვეტობის ჩვენებით, აგრძელდეს ზნად ყო უფრო კონკრეტული დროული ანდა სივრცობრივი პერტებულება გამოხატოს. ამ თვალსაზრისით უმჭობესი იყო საწყისებთან — მუშაობა, მიღწეა-დრო-დროა შენობებზე... — გამოყენებული ყოფილიყო განაგრძობს და არა აგრძელებს: „პაეროიანი მუშაობის აგრძელებს (ტუმბოვება: განაგრძობს) ახალგაზრდა მოსწავლეებმა პუბლიცური თათბირ-სემინარი“ (ახ. კომ.).

შეორე მხრივ, არსებითი სახელი ტრადიციული ამჟამინებს აგრძელებს ზნის გამოყენებას: „ასე სახელგანთად განაგრძობენ (ტუმბოვება (განაგრძელებენ) მამა-პაპათა ტრადიციებს“ (კომ.).

„ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები“ VII წიგნიდან

ინფორმაცია

საქართველოს შენიჭებულებათა აკადემიამ გამოაცხადებინა ფილოლოგიური დიპლომატიკური კურსების დაწყება ქართული ენისა და მათი მემკვიდრეობის გუარანტირების მიზნით. კურსები დაიწყება 1998 წლის აპრილის 15-დან. მასში შეტანილია ქართული და უცხოელი ლიტერატურის, ფილოლოგიის, ენათმეცნიერების, ენათმეცნიერების გამოყენების ანალიტიკური ფილოლოგიისათვის.

შენიშნავთ, კ. მარჯანიძე და ი. ბარბაქაძე.

არნ. ჩიჭობაეას სახელობის ინსტიტუტის ინსტიტუტში ჩატარდა შეხვედრის ჩორჩენაშის საზოგადოების III სამეცნიერო კონფერენცია რომელიც 4-7 ივნისს გრძელდებოდა და თემატიკური შრავილუარობებით გაბიორჩობდა, კონფერენციაზე მიიხიდას ენათმეცნიერების ინსტიტუტის, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, თბილისის უნივერსიტეტის სოხუმის ფილიალის, ჭყაბუას სახელმწიფო უნივერსიტეტის მეცნიერ-თანამშრომელთა მიხსენებები.

ქტების საკითხებს შემოზობი ხალხების ენებით. კოლეკციებზე ბირთობი დად ირე სექცია შემოზობდა: 1. ქართული ენა და დასავლურ-კავკასიურ (აფხაზურ-ადიღურ) ენათა სექცია და 2. აღმოსავლურ-კავკასიურ (ნახურ-დაღესტნურ) ენათა სექცია. საგანგებო სხობამ მიმდინარე ჩრდილო-კავკასიური ენების ისტორიულ-შედარებითი შესწავლის პრობლემებიც. მიუყურა აგრეთვე შრავილი შავილი, რომელზედაც საკვალურად იყო მსჯელობა აფხაზურ-ადიღურ ენათა ლექსიკონების შედგენის თიორიული და პრაქტიკული საკითხების შესახებ. კოლეკციებს მუშაობაში სულ 52 კაცი მონაწილეობდა: პოლიანიდიან — 8, აშშ-იანი — 3, გერმანიიანი — 8, საფრანგეთიანი — 3, ინგლისიანი — 2, ნორვეგიიანი — 1, ისრაელიანი — 3, რუსეთიანი (მოსკოვი) — 8, დაღესტნიანი — 5, ჩეხეთიანი — 1, ადიღეთიანი — 5, ყაზბრღეთიანი — 1, ჩრდილო-ოსეთიანი — 2, საქართველოიანი — 2 (გთორეფრა და ე. იმამაშვილი). სხობიში ტარებოდა გულთბილი, შეგობრულ და კოლეკციური ატმოსფეროში გამობრდა საორგანიზაციო სხობამა, რომელზედაც აშშ-იანი ენა ევროპის კავკასილოგთა საზოგადოების პრეზიდიუმის ახალი შემადგენლები: პრეზიდიუტი — 3, კანზაბურე (დაღესტნიანი), ეო-პრეზიდიუტი — 3, თორეფრა (საქართველო), შდებინი — 3, ვინ დენ ბერე (მო-

ლანდია), ხაზინდარი — 3, მიოფერია (გერმანიია), წვეტრბი — 1, პარისი (საშ) და ფრ. თორდარსონი (ნორვეგია).

შემდეგი, რიგით მე-9 კოლეკციამ ჩატარებულა 1998 წელს. შახაყალბა.

თბილისის უცხოურ ენათა სახელმწიფო ინსტიტუტში და წლის 7 ივნისს ჩატარდა სამეცნიერო კონფერენცია თემაზე: „ფონეტიკა და ნორმის“. კონფერენცია მიმდინარე მეცნიერების დამახინერებელი მიღწევის, ფილოლოგიური მეცნიერებათა დოქტორის, ფორეტისა კათედრის გამგის, პროფესორი ირინა დღენტის სამეცნიერო-მედიაციური მიღწევიების 50 წლისთავს.

გამოიყვანა წიგნი ორანიე ოტიობიორის „თარგმანებას შათის საბარბიბასა“. წიგნი 1. თორგმანი შესარტლებულია მკვ. ეთაქიდე მთაწმიდელის მიერ XI ს.ში. ტექსტი დარტულია ათონის ივერთა მონასტრში. წიგნი გამოასცემდად შოაშადის ათონის ხელნაწერთა შემსწავლელი ლაბორატორიის ოკროინის თანამშრომლებმა კ.ს. შვეტალია შინისის რედაქტორიობით (გამოცემლები: ვ. წამალაშვილი, თ. დედანიშვილი).

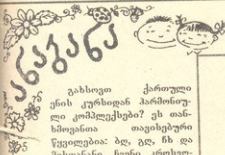
ა.წ. 6-8 ივნისს კ. ლეი-დენში (კიევიანდია) ჩატარდა ევროპის კავკასილოგთა მე-8 კოლეკციური. აშტერი კოლეკციებშის უიველ ირე წელნიადმი ერთხელ ატარებეს ევროპის კავკასილოგთა საზოგადოება, რომელიც 1986 წელს დაარსდა ისოლში (ნორვეგია). კოლეკციების თემატიკა ტრადიციულად შრავილუარეფანი და კავკასიური კულტურის შრავილი ასპექტს: მოსკოვის ისტორიის, ენათმეცნიერების, ფოლოლოგის, ენათმეცნიერების, შიოლოგობის, სოციოლოგობის და სხვა. მაგარა ბირთობი თემატიკა მისის ენათმეცნიერება — მისისენებათა უმრავლესობამ გებდა ქართული-ქართულიერი და შთის იბერიული-კავკასიური ენების ლექსიკას, გრამატიკულ სტრუქტურასა და ისტორიას და ენათა კონტაქტების საკითხებს შემოზობი ხალხების ენებით.

დასავლურ-კავკასიური (აფხაზურ-ადიღურ) ენათა სექცია და 2. აღმოსავლურ-კავკასიური (ნახურ-დაღესტნურ) ენათა სექცია. საგანგებო სხობამ მიმდინარე ჩრდილო-კავკასიური ენების ისტორიულ-შედარებითი შესწავლის პრობლემებიც. მიუყურა აგრეთვე შრავილი შავილი, რომელზედაც საკვალურად იყო მსჯელობა აფხაზურ-ადიღურ ენათა ლექსიკონების შედგენის თიორიული და პრაქტიკული საკითხების შესახებ. კოლეკციებს მუშაობაში სულ 52 კაცი მონაწილეობდა: პოლიანიდიან — 8, აშშ-იანი — 3, გერმანიიანი — 8, საფრანგეთიანი — 3, ინგლისიანი — 2, ნორვეგიიანი — 1, ისრაელიანი — 3, რუსეთიანი (მოსკოვი) — 8, დაღესტნიანი — 5, ჩეხეთიანი — 1, ადიღეთიანი — 5, ყაზბრღეთიანი — 1, ჩრდილო-ოსეთიანი — 2, საქართველოიანი — 2 (გთორეფრა და ე. იმამაშვილი). სხობიში ტარებოდა გულთბილი, შეგობრულ და კოლეკციური ატმოსფეროში გამობრდა საორგანიზაციო სხობამა, რომელზედაც აშშ-იანი ენა ევროპის კავკასილოგთა საზოგადოების პრეზიდიუმის ახალი შემადგენლები: პრეზიდიუტი — 3, კანზაბურე (დაღესტნიანი), ეო-პრეზიდიუტი — 3, თორეფრა (საქართველო), შდებინი — 3, ვინ დენ ბერე (მო-

1996 წლის 25-27 ივნისს გამობრდა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ერთობლივი საბუნდობლო სამეცნიერო სესია, რომელიც მიმდინარე გამობრდა ქართველი ენათმეცნიერის, საქართველოს და ყაზბრღეთის ბალკარების მეცნიერების დამსახურებული მიღწევის პრიადესორ გიორგი როგავას დაბადების 90 წლისთავს.

1996 წლის 21 მაისს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის არნ. ჩიჭობაეას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტში ჩატარდა ამ ინსტიტუტისა და თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოხუმის ფილიალის ქართული ენის კოფერის ერთობლივი სამეცნიერო სესია. სესიაზე მოსწინებები წიგნიობების თ. ეთორეფრა, ი. შვიტაშვილი, შ. კაკაბიძე, თ. გვანტელაძე, თ. ზვიდანიძე, ვ.

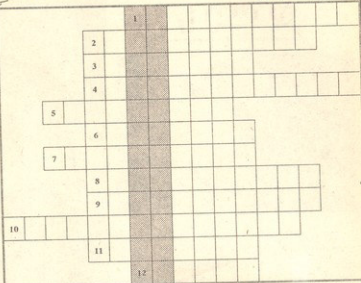
ივანე ჯავახიშვილის დაბადების 120 წლისთავს მუკაბემა ლიტერატურათმკოდნობის აკადემიის პრეზიდიუტი გამწვლეული სესია, რომელიც 1996 წლის მაისში გამობრდა ახალციხეში.

„პარონიული“ კროსვორდი

გიორგი მჭედველი

გახსოვთ ქართული ენის კურსიდან პარონიული კომპლექსები? ეს თანხმობითა თავისებური წვეილება: ბღ, გღ, ნხ და მისთანანი. ჩვენი კროსვორდის ყველა სიტყვაში პარონიული კომპლექსი ურევია, რომელიც გამუქებულ უჯრებში უნდა მოხედვს. შეეცნეთ სწორად კროსვორდი და თქვენ მიიღებთ პარონიული კომპლექსებს.

1. ი. ჭავჭავაძის პოემის პერსონაჟი;
2. გრ. ორბელიანის პოემა;
3. აღ. ყაზბეგის ნაწარმოები;
4. ლ. არდახიანის ნაწარმოების პერსონაჟი;
5. ა. წერეთლის ლექსი;
6. პროზაული ნაწარმოების ერთ-ერთი სახე;
7. რომელი სიტყვაა გამოკრეფილი აფორიზმში: „სჯობს... ნაზრახსა სიკვდილი სახელოვანი“;
8. აღ. ყაზბეგის ფეხედონი;
9. რომელი სიტყვაა გამოკრეფილი ციტატაში: „სრა ერისმწიფისა, დახოცა იაუსა ხელ...“;
10. გენიალური ქართული პოემა;
11. რომელი სიტყვაა გამოკრეფილი აფორიზმში: „თქმულა: .... გამოხდის სჯობს სინჯარესა კებულსა“;
12. გალაკტიძის მშობლიური სოფელი.

ორიდან ხუთამდე

ჩუქამ ზღვი იტონი და ტორიდა. ცოტა რომ დაწინარდა თქვა: ცრემლებმა გაშირა და ზღვის ტყეობმა არ გამოიარა.

...
 პატარა ზურის რაღაც უნდოდა, რასაც არ აძლევდნენ.
 ზურისკო — მომეც, ძალიან მინდა!
 დედა — არ შეიძლება, ვერაფრით ვერ მოგცემ.
 ზურისკო — შე სიტყვის კაცო ვერ და მინც მინდა.

...
 ოთხი წლის ირავლი ტყნაური თვეში დაინტერესდა.
 — ეს ალბათ ძალიან სახში თვეშია, დიდ გუმბასაც კი საძირავს.
 მოლა, წიგნში ენახეთ, რა ჰქვია — უობრა მაშინდა.
 — არა, თუ ასეთი სახში თვეშია სახელს ნუ დავაერყვეთ, მონახა გამოსავალი ირავლიმ.

...
 ქუთაისებმა პატარა ბელამ დედბ მგერელის ცნობილი ლექსი ასე შეაკვლია:
 შე პატარა ქართველი ვარ,
 კაცების მიუბის ბოვში,
 შეილი — გაუსწორეს უფროსებმა, ბელამ სახლოოდ ასე გაასწორა.
 შე პატარა ქართველი ვარ,
 კაცების მიუბის ბოვში-შეილი.

...
პასუხები წინა ნომერში დაპლზილ კროსვორდს:
 რუსთაველი, ჭავჭავაძე, ჭონჭიძე, გურამიშვილი, ბარათია-შვილი, წერეთელი, ვაჟაბისშვილი, ყაზბეგიაორბელიანი, ჩინოიძე, პარიზონტაგულერ რიგში იკითხება „საკართო-ველი“.

ყ ვ ე ლ ა ზ ე

დიდი სტამბა

ჩიკაგოს კომპანია „არ. დონელი გენდ სანა“ ითვლება ყველაზე დიდ სტამბად მსოფლიოში. იგი დაარსდა 1864 წელს. სტამბამ გააჩნია 100 ჭარხანა, ფილიალები და რეიფები მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში. ეს ჭარხნები საჭიროებენ წელიწადში 2 მილიონ ტონა ქაღალდს.

ძვირად ღირებული ნაპაჰი ვინი

1987 წელს ნიუ-იორკში გამოართულ კრისტის ტუქციონზე იაპონურმა კომპანია „პარაფენმა“ შეიძინა ძველი აღთქმა, რომელიც დათბედა 1455 წელს იოჰან გუტენბერგის მიერ და ითვლება მსოფლიოში პირველ ბეჭდურ (ნაბეჭდი) წიგნად. ბიბლია გაიყიდა 5390000 დოლარად.

უკველხი პერიოდული გამოცემა

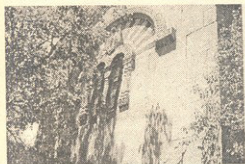
ინგლისური ტერნალი „სამეფო საზოგადოების ფილოსოფიური შრომებო“ ითვლება უძველეს პერიოდულ გამოცემად. მისი პირველი ნომერი გამოიცა 1665 წლის 6 მარტს ლონდონში.

ყ
ვ
ე
ლ
ა
ზ
ე

ყ
ვ
ე
ლ
ა
ზ
ე

სახული დღეს

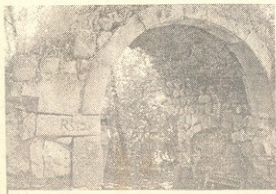
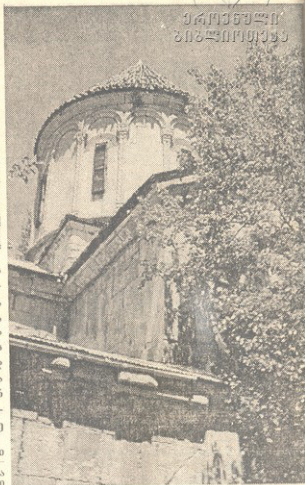
ქართული
გაზეთი

თორთომის მდინარის კეზუდ არს
ეკლესია-მონასტერი ხახსლისა, ყოუ-
ლად წმიდის ღვთისმშობლისა, დიდი,
გუმბათიანი, დიდ-შუენიერად გებული,
შუენიერს, კარგს-ადგილს. ესე აღაშენა
დავით კურაპალატმან, ბაგრატ მეფის
მამობილმან. აქე არს ეკლესია ფრიად
შუენიერს, დიდშენი, რომელი აღაშენა
მეფემან დავით. არამედ აწ უქმ-ცალიერ
არიან, და ხატი ამისი არს გელათს, რომელი
შუამკო აღმაშენებელმან, მერმე
თამარ მეფემან.

ხახსუმი ბაზილიკონი

ფოტორეპორტაჟი
1996 წლის ივნისი

შუენიერის სახელობა: სვეტი გიორგის წინა ნაპირში მე-9 გვერდზე II სვეტის IV ამზადის ზოლის უნდა იყოს
დეს. დიდი-ადგილს კარგულში გადგელით უკარით, გაეხლებით უამისოდ.